

समृद्ध प्रदेशका लागि युवा स्वरोजगारः सम्भावना र चुनौती

युवा स्वरोजगार

युवा भनेको शक्ति हो । प्रदेश समृद्धिको बलियो आधार भनेको युवा नै हो । परिवर्तनको आधार युवा हो । कुनै पनि युवाले स्वम् आफुलाई रोजगारको अवसर दिन्छ भने उ स्वोजगार युवा हो । अर्को शब्दमा भन्नुपर्दा युवा महिला तथा पुरुषले आफुले हासिल गरेको ज्ञान, सीपलाई आर्थिक आम्दानीको स्रोत विकास गर्ने उद्देश्य राखि व्यापार तथा व्यवसायीक क्षेत्रमा लगानी गरि आफुलाई आत्मनिर्भर बनाउन सक्नु स्वोजगार भएको मानिन्छ ।

युवा परिचालन सहि तवरले हुन सकेमा प्रदेशले जस्तोसुकै समस्याको समाधान गर्दै अगाडी बढ्न सक्दछ । समृद्ध प्रदेशको आधारशिला युवा हो । युवा सोच र सहभागिता विना समृद्ध प्रदेशको सपना देख्नु समय सान्दर्भिक हुन सक्दैन । युवा राजनितिक परिवर्तनमा धेरै पटक आन्दोलित हुदै आएका छन् तर अबको समय आर्थिक परिवर्तन हो, सकारात्मक सामाजिक अस्तित्व सहितको रूपान्तरणको लागि हो, समानताको हो, समृद्ध प्रदेशको लागि हो । जब हरेक समाज समृद्ध बन्दछ, तब प्रदेश समृद्धको सम्भावना खुल्दछ । त्यसैले युवा भनेको समृद्ध प्रदेश निर्माणको भरपर्दा र बलियो स्तम्भ हो । समृद्ध प्रदेशको लागि युवा स्वरोजगार समय सान्दर्भिक अवधारणा हो । प्रदेश सरकारले देखेको समृद्धिको लक्ष्य युवा स्वरोजगारको अवधारणाबाट सम्भव छ । प्रदेशको सन्दर्भमा सम्भावनाहरूको खोजि र प्रशिक्षण र प्रशिक्षणको माध्यमबाट यस अवधारणालाई विशेष कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन भएमा युवाले सरकार अभिभावक भएर जिम्मेवार बहन गर्न तयार भएको बुझ्नेछन् । यसले युवामा थप प्रोत्साहन र प्रेरणा मिल्नेछ ।

युवाले कृषि, पर्यटन, प्रकृति, सामाजिक र संस्कृति सम्बन्धी डकुमेन्ट्री उत्पादन गरि युटुबमा अपलोड गर्न सक्छन, विभिन्न विषयमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम, जडीबुटी संकलन तथा प्रशोधन, कवाडी संकलन कम्पनि, अर्गानिक तरकारी तथा फलफुल खेती, खाद्य भण्डार केन्द्र, काष्ठकला, मुर्तिकला, कोल्ड स्टोर, कम्प्युटर र मोबाइल सम्बन्ध सेवा, सवारी साधन मर्मत केन्द्र, गायन तथा नृत्य एकेडेमी, खेलकुद एकेडेमी, नर्सरी केन्द्र, दाना उद्योगमा योजना बनाएर एकल वा साहुहिकरूपमा अगाडी बढ्न सकिन्छ । युवा स्वरोजगारका अन्य क्षेत्रहरु पहिचान गरी समृद्ध प्रदेश निर्माणको कममा समृद्धिको नारामा जनतालाई उत्साहित गरि विकास निर्माणको लहरमा

युवापर्तिलाई राखेर नेतृत्वको जिम्मेवारी प्रदान गरि अगाडी बढन प्रेरित गर्न सकिन्छ । हामै क्षेत्रमा युवा स्वरोजगारका प्रसस्त सम्भावनाहरु छन् तथापी नेपाली युवाहरु जिवनका स्वर्णीम सपना साकार पर्नका लागि भन्दै रोजगारकै खोजिमा स्वेदेश छोड्न परेको अवस्था प्रदेश विकासको सम्भावनालाई प्रभावित पर्ने देखिन्छ । नेपाल यस्तो राष्ट्र हो जहाँ धेरै सम्भावनाहरु छन् । विदेशी भुमिमा श्रम गर्न बाध्य भएका युवालाई सरकारले युवाको नविनतम सोच र श्रमलाई समाज विकासमा जोड्न सकेको अवस्थामा वेरोजगारको ठूलो समस्या समाधान गर्न सकिन्छ ।

स्वरोजगारः सम्भावना र चुनौती

गण्डकी प्रदेश प्राकृतिक स्रोत र साधनले भरिपुर्ण छ । प्रकृतिले धनि प्रदेशमा कृषि क्षेत्रको व्यापक सम्भावना हुन्छ । कृषिलाई आधुनिकीकरण गर्नु आवश्यक छ । डिजिटल प्रविधिको माध्यमबाट कृषि सम्बन्धि ज्ञान र सूचना युवा माझ फैलाउन सकेमा उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसकारण भन्न सकिन्छ कृषिमा युवा स्वरोजगारको सम्भावना धेरै छ । प्रदेशका सम्पुर्ण युवालाई डिजिटल कृषिमा जोड्ने कार्यक्रम निकै चुनौतीपुर्ण छ तर असम्भव भने देखिदैन् किनभने वर्तमान समयमा प्रत्येक युवासंग सेलफोन हुन्छ । कृषिसम्बन्धी आधुनिक ज्ञान, कृषि गर्ने प्रविधि, मौसमी तथा बेमौसमी फलफुल उत्पादन, बिउ वेर्ना उत्पादन विषयमा एस.एम.एस.को माध्यमबाट जानकारी पुऱ्याउन सकिन्छ । कृषिमा सिंचाइको समस्या छ । आधुनिक कृषि ज्ञानको कमि भएपनि अहिलेको युवा पढे लेखेका भएकाले सम्भावना राम्रो देखिन्छ । वेरोजगारको समस्या समाधान भई साथै कृषिक्षेत्रको उत्पादन बढ्ने हुदा जसको सकारात्मक प्रभाव राष्ट्रको अर्थतन्त्रमा देखिन्छ ।

नेपालमा युवाको संख्या बढ्दै गइरहेको छ । युवा शक्ति ठूलो छ । युवामा नयाँ कुरा गर्ने योजना हुन्छ । जिवनमा केही गर्नुपर्छ भन्ने सङ्कल्प हुन्छ । युवा महिला तथा पुरुष अध्ययन गरेका छन् । युवाले विभिन्न पेशा र व्यवसायमा चासो राख्ने, त्यस सम्बन्धी खोजी गर्न, परीक्षण गर्न चाहन्छन् । यस अवस्थामा युवालाई स्वरोजगार बनाउने सम्भावना अत्यधिक हुन्छ । यसले युवा स्वरोजगारीको संख्या बढाउनमा मदत मिल्दछ । सरकारले यो शक्तिलाई बुझेर समय सान्दर्भिक योजना तर्जुमा गरेर युवामा पुऱ्याउन सकेमा यसको सकारात्मक प्रयोग देख्न सकिन्छ । सधैँ उपयुक्त अवसरको खोजिमा युवा हुन्छन् । एक अध्ययन अनुसार युवा व्यवसायमा आर्कषित देखिन्छन् । यस अवस्थालाई सम्बोधन गर्न सकेमा यसको प्रभाव युवामा सकारात्मक देखिनेछ । युवा शक्तिको उपयोग हुन्छ । यस अवस्थालाई सम्बोधन गर्ने विशेष योजना आउन नसकेमा युवामा निराशा आउन सक्छन् । युवाशक्ति खेर जान सक्छ । वेरोजगार समस्या अभ विकराल हुन्छ । युवा विदेश पलायन हुनेछन् ।

अर्को एक अध्ययन अनुसार बैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका अधिकांश युवा उनीहरूले हासिल गरेको ज्ञान र सीपलाइ नेपाली भुमीमा प्रयोग गर्न चाहन्छन् । स्वदेशमा नै परिश्रम गर्न चाहन्छन् । सहयोगका अपेक्षा राखेको पाइएको छ । यो सम्भावनाको कुरा हो । यसलाइ उपयुक्त निति तथा कार्यक्रमद्वारा सार्थक बनाउने प्रयासमा लाग्न सकेमा युवाले अभिभावकको महसुस गर्नेछन् । स्वरोजगार बन्नको लागि वातावरण हुनु आवश्यक छ । युवाले उपयुक्त वातावरण प्राप्त गर्न सकेमा यसको सकारात्मक प्रभाव देखिन्छ । त्यसैले युवा स्वरोजगारको अवधारणालाइ सार्थक बनाउनका लागि उपयुक्त ज्ञान, सीप र तालिम प्रदान गर्न सकेमा निकै फलदायी हुन्छ । सरकारले यस विषयमा गम्भिरतापुर्वक युवा मनोविज्ञानलाइ बुझेर अगाडी बढ्न सकेको अवस्थामा धेरै सम्भावनाका ढोकाहरू खुल्दछन् ।

गण्डकी प्रदेशमा वित्तिय क्षेत्रको विकास र यसले प्रदेशको अर्थतन्त्रमा पुऱ्याएको योगदान ठूलो छ । वित्तिय संस्थाहरूले राम्रो लगानीको खोजिमा छन् यसले गर्दा युवा स्वरोजगारको सम्भावना बढ़दछ किनभने व्यापार तथा व्यवसायमा आवश्यक पुँजीको व्यवस्था वित्तिय संस्थाबाट गर्न सक्दछन् । यसले केही गर्दू भन्ने योजना भएका युवाले वित्तिय कृण प्राप्त गर्न सक्दछन् । चर्को व्याजले गर्दा खर्च बढ्न गइ व्यवसायीक सफलता प्राप्त गर्नमा चुनौती थपिन सक्छ । त्यसैले प्रदेश सरकारले युवालक्षित सहुलियत कृण प्रवाह कार्यक्रम विना भन्नक्ट पाउने व्यवस्था भएमा युवामा थप हौसला हुनेछ । नविनतम व्यवसायीक सोच भएमा आर्थिक क्रियाकलाप बढ़ै जानेछ । प्रदेशका सबै युवालाइ यस कार्यक्रममा लाने काम चुनौतीपुण छ तैपनि सरकारले यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गनुपर्दछ जसले गर्दा प्रत्येक युवाले अवसर प्राप्त गर्न सक्छन् ।

प्रविधिको विकास संगै युवाको सोच्ने र काम गर्ने तरिकामा परिवर्तन आएको छ । अहिलेका युवाले धेरै कुरा बुझेका र देखेका छन् । पुर्वको युवाले गरेको व्यवसाय प्रविधिको माध्यम जस्तै युट्युबबाट अन्य स्थानमा बस्ने युवाले व्यवहारिक ज्ञान र तालिम लिन सक्छ । व्यवसायीक अनुभव र सीपलाइ एक युवाबाट अर्को युवामा पुऱ्याउन सकेमा फलदायी हुनेछ । कोभिड - १९ले निम्त्याएको वर्तमान समयमा त भनै महत्व छ प्रविधिको । सरकारले स्वरोजगारी युवा बनाउँने अभियान चलाएर विभिन्न सही सूचना र जानकारीमुलक भिडियो बनाएर प्रसारण गरेमा धेरै भन्दा धेरै युवाले हेरेर त्यसबाट लाभान्वित हुन् सक्नेछन् । यसको लागि मुख्यरूपले आवश्यक जनशक्ति, प्रविधिको खर्च व्यवस्थापन गर्ने चुनौती हुन्छ । त्यसैले यसमा योजनाबद्ध तवरले अगाडी बढ्न सकेमा समृद्ध प्रदेशको कल्पना एकदिन साकार हुनेछ ।

उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बजार बढ़दै गएको छ । वस्तु तथा सेवाको बजारीकरण सहज बन्दै गएको छ । मानिसको क्रय शक्ति बढ़दै गएको छ । त्यसैले उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बजारीकरण गर्न सकिने हुनाले युवा स्वरोजगारको सम्भावना बढ़दै गएको देख्न सकिन्छ । युवाले स्थानियस्तरमा उत्पादित वस्तु बजारीकरण भएमा उनीहरुको आर्थिक क्रियाकलाप राम्रो हुन्छ । युवामा थप हौसला आउनेछ तरपनि वस्तुको बजार व्यवस्थापन समयमा हुन नसकेमा उत्पादित वस्तुहरु खेर जाने समस्या देखिन्छ । उत्पादित ठाउँ र बजार सडकले जोडिएको हुनुपर्दछ यो कार्य सम्पन्न गर्न चुनौती नै छ । एकै पटकमा सबै समस्याहरु समाधान नहुन सक्छन् । सरकारले बजारको व्यवस्था गरेको खण्डमा युवा स्वरोजगारको अवधारणा अभ्य प्रभावकारी हुन जान्छ । अभ्य उत्पादित वस्तुलाइ निर्यात गर्ने प्रवन्ध हुन सकेमा विदेशी मुद्रा आर्जन गर्न सकिन्छ । त्यसकारण युवा स्वरोजगारको सम्भावना देख्न सकिन्छ । विश्वव्यापीकरणमा सम्भावना र चुनौती दुवै छ । व्यवस्थापन सबल र सक्षम भएमा सम्भव छ ।

गण्डकी प्रदेश शान्त र सुन्दर प्रदेश मानिन्छ । पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । युवालाइ जागरुक बनाइ विभिन्न कार्यहरु जस्तै होटल व्यवसाय, टुरिष्ट गाइडको काम, साथै अन्य सम्भावित कार्यमा युवाले लगानी गरेर आफुलाइ रोजगारीको सिर्जना गर्न सक्छन् तर विदेशी जिवनशैलीप्रति आकर्षित युवा, राम्रो काम र कमाइको खोजिमा रहेका युवाको मोहलाइ शुन्यमा भार्न र नेपालमा नै स्वरोजगारमा लगाउने कुरा चुनौतीपुण नै छ । युवाको मनोविज्ञानलाइ बुझेर सरकारले बनाउने बजेटमा व्यवस्था भएमा युवा स्वरोजगारलाइ प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । समय गतिशील छ । युवाको हिजोको सोच र भोलिको सोच परिवर्तन हुन सक्छ । सोच संगै योजना परिवर्तन हुन्छन् । यसलाइ बुझेर अगाडी बढ्न सकेमा राम्रो प्रभाव पर्ने देखिन्छ । राजनीतिक अस्थिरताले देशको आर्थिक र सामाजिक विकास हुन नसकेको बझाइ युवामा छ । युवा लक्षित कार्यक्रम आउने कुरा युवालाइ विश्वास दिलाउनु र त्यसलाइ कार्यान्वयन गर्नु चुनौती नै छ । युवाको मनोबल उच्च राखि समृद्धि प्राप्तिको उद्देश्यमा लाग्नु चुनौती छ तर असम्भव होइन । युवालाइ स्वरोजगार बनाउनको लागि प्राविधिक ज्ञान सीप प्रदान गर्नको लागि समयमा तालिमको व्यवस्था हुनुपर्दछ । यसमा डिजिटल प्रविधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । पहुचवालाले मात्र तालिमको मौका पाएको तथ्य छ । इच्छुक युवालाइ व्यवसायिक तालिमको साथै नेतृत्व विकास र व्यक्तित्व विकास सम्बन्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकेमा युवा स्वरोजगार हुने र उनीहरुको आत्मविश्वास बलियो हुन्छ । युवा अभ्य व्यवसायिक विस्तार गरेर अरु युवालाइ पनि रोजगार प्रदान गर्न सक्ने गरि दिगो व्यवसायिक सोच र योजना निर्माण गर्न सक्छन् । युवा स्वरोजगार भएमा

अप्राकृतिक र अनैतिक कार्यमा लाग्ने छैनन् । यसले गर्दा प्रदेशको विकासमा ठुलो योगदान युवाको हुनेछ । व्यतिगतरूपले युवा खुसी र सन्तुष्टि प्राप्त गर्नेछन् । सामाजिक विकृतिमा कमशः कमि आउदछ ।

विकास निर्माण कार्यको लागि युवालाई जिम्मेवारी दिन सकिन्छ । युवाले निर्माण कम्पनि खोलि सडक, पुल इत्यादीको काम गर्न सक्दछन् । युवाले सम्पुर्ण प्रक्रिया पुरा गरि आएको बजेटलाई खर्च गर्न सक्छन् । समयमा काम सम्पन्न नहुने, गरेको कामको जवाफदेहिता कम पाइन्छ, यस प्रकारका समस्याहरु देखिन सक्छन् । युवाले समान अवसर नपाएको गुनासो वेला वेलामा आउने हुँदा यसको व्यवस्थापन पक्षमा ध्यान दिनु आवश्यक छ । सम्बन्धित निकायले कामको मूल्यांकन गरेर पुरस्कार र दण्डितको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

युवालाई प्रौढशिक्षामा परिचालन गर्न सकिन्छ । अध्ययन अध्यापन गराउने ठाउँको अभाव हुन सक्छ त्यसको लागि सरकारले बजेट छुट्याएर प्रौढ शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । अध्ययनको अवसर नपाएका जनतालाई यस कार्यक्रमले सम्बोधन गर्ने देखिन्छ । पढाउने ठाउ र युवा जनशक्तिको व्यवस्था भएमा यो कायमा प्रभावकारी हुने पक्का छ ।

अर्को सम्भावनाको क्षेत्र भनेको खेलकुद पनि हो । खेलको माध्यमबाट युवाले नाम र दाम दुवै आर्जन गर्न सक्छन् । युवाहरु मिलेर खेलाडी उत्पादन गर्ने खेलकुद एकेडेमी खोल्न सक्छन् । खेलकुद जस्तै फुटबल, किकेट इत्यादी सबैलाई मन पर्ने भएकाले यसको क्षेत्र पानि फराकिलो छ । भविष्यमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मैदानमा खेलन सक्ने खेलाडीहरु उत्पादन गर्न सकिन्छ । यसको लागि फण्डको साथै खेल्ने ठाउँको आवश्यक पर्दछ । स्पोन्सर र खेल्ने ठाउँको व्यवस्था गर्न सकेको अवस्थामा युवालाई थप हौसला मिल्नेथ्यो । यसको लागि व्यवस्था मिलाउने कार्यमा सरकारले सहयोग गर्न सक्दछ ।

हाम्रो क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका वनस्पति, जडीबुटी पाइने हुनाले युवाले यो क्षेत्रमा पनि काम गर्न सक्दछन् । जडीबुटी संकलन र प्रसोधन गरी विक्री वितरण गर्न सकिन्छ । सरकारले यस सम्बन्धि तालिमको व्यवस्था गरि सहयोग गर्न सकेमा युवाले आम्दानिको स्रोत बनाउन सक्छन् । जडीबुटीको पहिचान गरि संकलन गर्न, आवस्यक लगानी र प्रविधिको व्यवस्था गर्न समस्या नै देखिन्छ तर सरकारले यस सम्बन्धि निति तथा कार्यक्रम बनाएर आएमा यसको सम्भावना पनि ठुलो देखिन्छ ।

निष्कर्ष

अन्त्यमा युवा स्वरोजगार कार्यक्रमको माध्यमबाट प्रदेशको समृद्धि सम्भव छ । यसको लागि आवश्यक दीर्घकालिन योजना, दक्ष प्रशिक्षक, बजेट, आधुनिक प्रविधि साथै अन्य आवश्यक तत्वहरुको व्यवस्थापन गरि कार्यान्वयन पक्षलाई चुस्त दुरुस्त बनाउन सकेमा प्रभावकारी हुनेछ । युवा स्वरोजगारको सम्भावनाको गहन विश्लेषण गरि, आवश्यक तयारी पुरा गरि भविष्यमा देखिने सबै प्रकारका चुनौतीको समयमा नै व्यवस्थापन गर्दै अगाडी बढेको खण्डमा युवा स्वरोजगारले प्रदेश समृद्धिको गन्तव्य तय गर्नेछ ।

धन्यवाद !